

DUNÁNTULI PROTESTANS KÖZLÖNY

EGYHÁZI ES ISKOLAI SZAKLAP.

A TUDOMÁNY ÉS KÖZIGAZGATÁS KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG:
Győr-Ujváros, fő-utca 9. szám.
Lap szellemi részét illető minden ügy ide
intézendő.
Kéziratok nem adatnak vissza.

ELŐFIZETESI ÁRAK:
postán küldve vagy helyben házhoz hozzá
Egész évre 1 frt
Fél évre 2 frt
Negyedévre 1 frt

KIADÓHIVATAL:
Győr, Kazinczy-utca 18. sz.
A lap anyagi része időküldendő.

Szellőztessük a mult fátyolát.

Sok háborúságot szenvedtek és boszúsággal illették; de ne féljete az emberek gyalázatjoktól, és azoknak szidalmokért kétségbe ne esete: mert felemelem az én kezeimet, és az én igazságom mindörökké leszen, és az én szabadításom nemzettségéről nemzetsegre.

Biblia.

Vonulj fel multnak gyászos fátyola! s engeddd látni századokon keresztül üldözött, protestans egyházunk, vallási türelmetlenség szülte leirhatatlan s kibeszélhetetlen szenvedéseit: azokat a kékeket, melyeket testén e házát lakó testvérek ütöttek, azokat a sebhelyeket, melyek ugyan ma már nem sajognak, és nem vérzenek: — de mindörökké meglátszanak.

Vonulj fel multnak gyászos fátyola! s engeddd látni csak egy pillanatra, azokat az üldözést szomjuhozó türelmetleneket, kik a mi Urban boldogult atyáinkat, az ő testvéreiket; vallási meggyőződésükért üldözöbe vették; tüzzel fegyverrel pusztították, vérrel és sebekkel elborították.

Vonulj fel multnak gyászos fátyola! s engeddd látni sokáig . . . engeddd látni minduntalan, azon dicsőket, az 1791-iki örökké emlékezetes országgyűlés protestansokat pártoló többségének, — többnyire a klerus tagjaiból s néhány kitűnő világiból álló, — emberszerető férfait; azokat a felekezetesség salakjaitól megtisztult türelmes testvéreket; kik tüzzel, fegyverrel pusztított, — vérrel, sebekkel elborított atyáinkat keblökre fogadták, sebeiket bekötötték, az üldözők kezeiből a fegyvert kicsavarták.

Ki az! — ki hó vágygyal ne óhajtaná tudni, az 1791-iki országgyűlésen alkotott, vallási szabadságunkat biztosító törvények létrejöttének, — ránk nézve oly fölötte érdekes — körülményeit? Ki ne emlékeznék örök hálával azon lelkes férfiakról, kik a felekezetességen felül emelkedve, e vallási törvény létrehozói, megteremtői voltak!

A legelső helyen áll ezek között a legemberszeretőbb, a legnagyobb fejedelem II. Leopold, kinek itt, — az osztrák trónra ülése előtti, — toscanai nagyhercegi minta uralkodásáról, lehetetlen mellékesen csak néhány szóval meg nem emlékeznünk.

O 25 évig uralkodott Toscanában, s az országloői bölcsességről s kötelemről oly magasztos fogalommal birt, s azt oly czélszerűn oly üdvösen alkalmazta alattvalói érdekében, hogy Toscanát az anyagi jólét valódi paradicsomává varázsolta: a fényűzésre legkisebb hajlamot sem mutatott, hogy ezzel is példát adjon alattvalóinak. De kiválólag a szellemi világosodás terjesztésével törekedett, a felvilágosodott lelkü fejedelem, szeretett népe jólétét s boldogságát előmozdítani.

A népnevelés ügyét felkarolta, javító házakat állított, czélszerű büntető törvénykönyvet létesített, mellyel a vagyonbiztonságra, s közérkölesiségre nagy hatást gyakorolt; az inquisitiót eltörölte, kedvelt miniszterével, — a világosságot szerető, bátor lelkü — Ricci Scipio pistógai püspökkel egyetértve, előbb mint — bátya József, de vigyázóbban is, kezdé az egyházat reformálni, mit a pápa igen boszan-

kodva nézett; s midőn szintén a Riccivel elkészített képviselői alkotmányos országglási tervet akarta volna népe javára életbe léptetni: II-ik Józsefnek, a halhatatlan uralkodónak titokszerű halálával a toscanai nagy hercegi trónról, az osztrák császári trónra hivatott.

Halálos csapás volt ez Riccire, a jeles államférfiu és reformatorra*) nézve, mert elesvén fejedelmi támaszától, üldözőbe vétetett, s a leggyalázatosabb gonosztevők közé bebörtönöztetett.

Leopold elfoglalván az osztrák trónt, a birodalmat kedvezőtlen állapotban találta, de nagy lelke nem rettent vissza attól, hogy azon nagy munkát, melyet Toscanában már már befejezett, az osztrák trónon újra kezdje.

A békét a szellemi s anyagi jólét biztosításának tartván, sietett a török háborút a szisztóvi békével megszüntetni, visszaadva a töröknek Orsovát, s elfoglalt tartományait azon kikötéssel, hogy az orsovai várt sem tatarozni sem megerősíteni nem szabad. A föllázadt németalföldet, noha fegyverrel volt kénytelen legyőzni, mégis előbbi jogaitól nem fosztotta meg. Birodalma szellemi s anyagi jólétének nagy munkájában, a legbuzgóbb lélekkel fáradozott. Magyarország polgári és törvénykezési ügyeit rendezte. De legdicsőbb műve volt az 1791-diki vallási törvény, mely örök monumentuma leend emberszeretetének s nagy nevének.

A századokon keresztül nyomtatott protestánsok, egy égből küldött nemtőt véltek nyerni a nemes szívű fejedelemben, ki annyi zaklatás, annyi üldözés, annyi vérontás után, végre valahára, kitüzendi a prot. egyház hullámok közt vergődő, s élet-halállal küzdő hajójára, a béke olajágát, — s százados bujdoklásai után révpartra jutni segíti.

E buzgó ohajuk és szép reményök nem szégyenült meg, — mert a vallási és lelkiismereti szabadságot oly annyira szívén viselő fejedelemben, pártját fogta az üldözött protestánsoknak s az 1791-diki vallási törvények, — annyi

*) Pistójában 1786. zsinatot tartott, melyen az ünnepeket kevesbitette, fülbe gyónást, misét eltörölte, a pápa tekintélyét tagadta stb. — Leopold vele egyetértve a zsinat végzéseit 7 kötetben kiadta. Conv. lex.

ellenzés daczárjai létrehozásával biztosította vallási szabadgyakorlatukat.

Leopold az országglói bölcsességnek egy olyan fényes tükre, melyből az uralkodók megláthatják kötelemeket s azoknak mikénti teljesítését.

Ez emberszerető, a vallási s polgári szabadságot oly annyira tisztelő, a szellemi s anyagi előhaladást oly kiválóan előmozdító, népe boldogságát szívén viselő halhatatlan fejedelemben; fájdalom 2 évig sem uralkodhatott; halála fölül az a vélemény, hogy megmérgezett gyertyák vetettek véget áldásos életének.

Áldott legyen nagy neve! . . . áldott legyen dicső emlékezete!

Az 1791-diki országgyűlés, mind politikai mind vallási tekintetben, a törvényhozás terén egyetlen-egy a maga nemében.

A protestánsok e gyűlésre, — bizván Leopold emberszeretetében, — egy kérvénnyel járultak, melyben a II. József türelmi parancsa által, némi részben megnyert vallási szabadgyakorlatuk törvény általi biztosítását kérelmezték.

A clerus tagjaiból s világiakból álló többség, a humanitás és igazság lelketől vezéreltetve, — nem ellenkezett semmit a protestánsok jogos kérelmének törvénybe iktatása ellen: de a minoritás, élén néhány bigott érsek és püspökkel, felzúdult s ellenszegült annak, — s oly pokoli lármát indított, s oly ingerültségre s féktelenségre vetemült, hogy királyi resolútiót kell kikérni.

A királyi resolúció leérkezett, de ekkor is ép úgy lármázott és dühöngött, mint azelőtt; s Leopoldtól a resolúció visszavételét kérelmezte.

A béketűrő fejedelemben a resolúcióban néhány pontot mortificált, de csak azért, hogy helyettök a protestánsokra nézve még kedvezőbb potokat szurjon be.

E módosított resolúció ellen, ismételten recursust tett Leopoldhoz a minoritás; de ekkor már a felekezetiességi dühtől annyira elragadtatva, hogy valóban bámul az ember rajta, hogy nem szégyenlette a recursusban ily, — magát megbélyegző — kifejezésekkel élni, ugyanis hogy: „a királyi resolúció halálos dőfés az egyedül idvezítő rom. kath. vallás ellen; hogy

az isten anyja és Magyarország védasszonya sz. Mária ellen a legnagyobb hálátlanság követtenék el, ha a protestánsok annak nevére való esküvésre nem köteleztetnének, hogy a római katolikusok temetőjének megszentelt földje a protestáns holt-test által bemocsoktatik, s megfertőztetik; hogy a vegyesházasságból születettek ha az eretnek protestáns vallásban neveltetnek, az ördögé lesznek s a kárhozatra jutnak.

A szelid lelkű és kifogyhatlan türelmű Leopold ismét engedett s némi módosítást tett a resolútióban.

Végre a királyi resolúció az országgyűlés elé került s az országbiráj gr. Zichy Károly az országgyűlési törvények közé iktatni kérte azt.

Erre mint az orkán felzugott a minoritás, dühösen lármázott s hangosan tiltakozott a királyi resolúció ellen s annak elvetését követelte s hogy reménylett diadalát annál inkább biztossítsa, célszerűbbnek vélte, ha az első szónoklati ostromot nem pap, hanem egy laicus kezdi meg: vállalkozott is erre az előre megkért somogy-megyei követ Boronkay József egy jézuita nevelt bigott ember, ki így szólott: „én ezt a királyi resolúciót olyannak tartom, mely minden iszonyúságoknak és bűnöknek ajtót és kaput nyit. Az istennek szent szűz anyja a számkivetésbe küldetik. Minden katolikus az egyedül idvezítő eklézsiának vőlegénye és fia egyszermind: a mely eklézsiának teljes jussa van arra, hogy a protestánsok ellen tüzet és fegyvert vegyen elő.“ stb.

E beszédre az egész ház mozogni kezdett, s nagy zaj s láрма keletkezett: a józan többség lázas ingerültséggel fogadta az emberietlen beszédet: az üldözést szomjuhozó kisebbség tombolt örömeiben s diadalérzéssel emelte fejét. A zürzavarban úgy tetszett, mintha a kisebbség tulszárnyalta volna a többséget. Kétség szállta meg a kebleket, s kétesnek tünt fel a jóknak diadala; a clerus józanabb része pirult s élénken látszott arcán e szégyenítő helyzetből kiszabadulási vágy s körüljáratá szeméit, hogy találkozik-e a laicus támadónak egy laicus ellenfele.

Hogy a Boronkaytól megkezdett csata diadalmos eredményű legyen, a minoritásból felszólt több püspök a protestánsok ellen s ezekkel

szemben néhány megyei — katolikus vallásu — képviselő a protestánsok mellett.

Végre szót kért gr. Batthyányi Alajos, s ingerültségét legyőzni törekedve; a minoritás nemtelen s embertelen támadását s az üldözött protestánsok siralmas helyzetét átérezve, komoly, férfias méltósággal — ekkép nyilatkozott: „én is catholicus vagyok, még pedig tiszta, s vallásomat nem ezélnál fogva szerető catholicus; s szégyenlem azt hinni, hogy a catholica eklézsiának erőszakot kellene elővenni a maga fenntartására és a juhoknak az ő aklába való terelésére, a melyek a jó pásztor mellett magok is bemennek. A catholica eklézsiának van elég alapja és módja arra, hogy szabad meggyőződést munkálódjon. A vallás és eklézsia nem egyet tesznek; a vallás megmaradt az eklézsiák váltak el egymástól; s ezen elválás után az volna az egyetlen eszköz, hogy a keresztényi barátságban és egyességben egymás mellett, közönséges célra igyekezzenek. A catholica eklézsia becsülete azt kívánja, hogy semmi erőszakos eszközökkel az evangélikusok ellen ne éljen, a mely a catholica eklézsiának méltóságát felemelni segíti. Az emberi szeretet, az igazság, az ország törvényei a haza java szólnak az evangélikusok mellett. Sőt az okosság azt kívánja, hogy u gazdag, mód nélkül hatalmas clerusnak — mely statut formál a statusban s egy külső ország papi fejedelemségnek engedelmeskedik, — az evangélikusokban egy erő tétessen ellenébe.“

A győzelem elvált!

A ház rengett a helyben hagyást jelentő harsány kiáltásoktól.

A kisebbség szégyenérzetében megnémult s megkövült a rem várt nagyszerű diadal láttára.

A többség örömtől sugárzó arccal, fenkölt lélekkel élvezte emberszeretetének fényes diadalát.

A protestánsok hálaérzettel köszönték a jókuak erányukban kitüntetett részvétét s pártfogását s könnyes szemekkel fogtak kezét Batthyányival s mély megilletődéssel hálálták meg szent ügyök melletti lelkes felszólalását s döntő befolyását.

Ennyi keserű harc után jött létre az 1791-ik évi országgyűlési törvények 26-ik cikke.

Ti türelmetlen lelkiétek! kik tüzzel, fegyverrel üldöztétek a mi atyáinkat: nem háborítjuk sirotok nyugalmát, pihenjétek esendesen, megbocsátunk nektek, mert nem tudtátok, hogy mit cselekesztek.

Ti nemes keblü türelmesek! kik emberbaráti részvevő kebleitekre öleltétek a mi üldözött atyáinkat, lengjen béke sírhalmotok fölött: mi örök hála és tisztelet szent érzelmeivel emlegetjük a ti neveiteket és áldott leszen a ti emléketek minálunk nemzetségről nemzet-égre!

„Berzovici Gergely lutheranus
inspektor“ nyomán

Nagy Sándor
csököli ref. lelkipásztor.

Materializmus és realizmus.

Fogalmilag, a kettő között nagy a különbség: mégis, mily elválthatlanul függenek össze egymással. A materializmus azon törekvése, hogy a természet és vegytan stb. tehát a világ anyagán észlelhető tünetények lehető biztos meghatározása által adja meg az emberiség világnézetét; valamint a realizmusnak azon eljárása, hogy mindenben azt keresse, ami abban a valódi, a bizonyos, s csak azt fogadja el vivmányul, haszonra valóul: oly közel hozza e két törekvést egymáshoz, hogy egyik a másik után okvetlen következik, egyik a másik nélkül alig érthető. Az a módszerük, hogy míg a materializmus csupán és kizárólag a physikumok, tehát tapasztalati tudományok segítségével dolgozik, a realizmus — pedig bármily tudomány segítségével is, — midőn megkülönbözteti, az a cél, hogy csak azt fogadják el, a mi igaz, teszi válthatlan társakul ezeket.

A materializmus az, ami a villamosságnál az inductio; a realizmus csak egy materialis színezetű fogalmat, — tehát nem annyira elv, principium, mint zárlat, conclusio. — A materializmus által termett tudományos világnézet, mintegy megsűrve, a gyakorlati életre alkalmazva: a realizmus. Mikor a bölcsészletben épen úgy, mint a kereskedelemben, a vallásban művészetben, az erkölcsökben épugy, mint a gazdasági téren, — a jogban, politikában, stb. mindenütt a való, a valódi, a solid, a reális alap, az a mire építeni, az ettől várható haszon.

mit élvezni kíván az emberiség: mutatja, hogy itt nem egy véletlen, időszerű élet tünetényvel, hanem az emberiség valóban érzett szükségének valódi kielégítését tárgyazó tünetényvel van dolgunk, mely mindig meg volt, csak nem oly heves, nem oly elvitázhatlan, nem oly mély és őszinte volt, mint volt napjainkban.

Azt akarom mondani, hogy a materializmus dicsőítése nélkül, érdeme annak, hogy a mysticismus, profetizmus, supranaturalizmus, romantizmus stb. álomszerű helyzetéből kitalálni segített és az emberiség eszméi, érzelmei forgalmában, hogy úgy mondjam, valódi haszonnal kecségtető speculatiokat tüntet fel.

Ez a valódi felé törekvés, mindig meg volt, de másban keresték a valódit, mint ma. Azelőtt a valódi bizonyítására elég volt valamely irott okmány, ma az okmány valódiságát is bizonyítani kell és a tudomány épen úgy nem elégszik meg következtetésekkel, sejtésekkel, mint nem az élet,

Midőn e törekvés jogosultságát senki nem akarja elvitázni, figyelembe kell venni azt is, milyen törekvés mai jellege, annak kívánatai mi célja és az eddig elért eredményekben haszna, alkalmazhatósága? Gátot kell-e, mint veszedelmes törekvés elé vetni, vagy a mi utjában akadály, azt félrehárítva elősegíteni?

Vallási téren, a történet tanúsága szerint, a hitczikkek merevsége szülte a reformációt, az emberiség vallásos érzelmei megújholását; épen azért, a reformatio meg nem állapodhatik, az emberiség vallásos érzéseit dogmákra, hitczikkekre irányítani, azok által táplálni nem lehet; hanem arra, hogy miként nyilatkozzék, nyilatkozhassék az a vallásos érzés a legalkalmasabban és legegyszerűbben úgy, hogy az az emberre nézve boldogító és megnyugtató legyen.

Erkölesi téren, midőn a mysticus theologia emlőin táplálkozott az a nézet, hogy a test sanyargatása, a földiekről való szándékos lemondás által az itteni polgárságot figyelembe se véve, mennyei polgárságra kell készülni az embernek, a reformációval ismét jó részben háttérbe szorult: nem szabad többé a jogait itt e földön élvezni kívánó embert egy ismeretlen, mysticus világ és erkölesi világtrendtől való függéssel zavarni, hanem valódi földi jogaiba, hi-

vatásába behelyezni, s egy olyan erkölcsi világréndet állapítani meg, mely emberileg lehető.

Az ilyen törekvések jogosultságát ismétlem, elismerni, figyelembe venni, elodázhatlan. Ezt tevén, azon elemek is, mik eddigi vallási és erkölcsi életének alapjait tevék, oly vegybontás alá jöhetnek, melynek folytán azokból a még meglevő homályos, mystikus, romantikus részek elpárolognak s csak a tiszta, hamisítatlan elem marad meg, az emberiség további, valódi fejlődése alapjainul.

Minden, a mi a tapasztalattal, a valódi bölcsészettel ellenkezik: kell, hogy elmaradjon az emberiség világnézetéből, a mystikus képzetek, mythosok, legendák, gyermekes mesék, románok, maradjanak meg a költészet megfelelő szakai számára, mint gyönyörködtető, tanúságszerző részecskék, az emberiség műveltségi előhaladása kereteiben: de ne ezek legyenek maga a kép, melyről tükrözzék elibénk egész gondolat és érzelemlágyunk!

A reális gondolkodás, a valódi felé való törekvés utját középkori hagyományokkal elzárni nem szabad, ha nem akarjuk, hogy hevesebben támadja meg ezeket a kor, s minden ellenkezésünk daczára is ne ülje felettük mosolygó diadalát!

A valódi kizárja az emberiség világnézetéből azokat a tisztátlan részeket, a mik által keletkezett az emberiség oly sokféle separatistikus, rajongó törekvése, elmék sötétsége babonája: ez haszna.

A materialismust, mint kifejtett tudományos elvet, megbirálni, elítélni, vagy iránta kedvességgel lenni, szabad; — egyet tagadni felőle semmiképen nem lehet: azt, hogy mint realismus, biztosabb ösvények keresésére serkenti és vezet az emberiséget; e serkentésben, mint a téstába helyezett kovászbán, megvan az az erjesztő erő, hogy a középkor hagyományából kinőtt emberiségnek, egy újabb haladási ösztönét képviselni meg nem szűnik.

Acutus.

Visszaemlékezés a „mátyusföldi tanító-egylet” 1888. novemberi gyűlésére.

Márk V. 39. „Nem halt meg hanem aluszik.”

Ha valakinek valamely tárgyhoz joga van, úgy e jogánál fogva azon tárgyban, mely ezt megkívánja, személyes szabadságában áll felvetni saját nézeteit: sőt ha oly tárgy kerül szónyegre, mely egyesek vagy társaságok anyagi vagy szellemi életnek káros befolyást gyakorolhatnak, úgy nem csak joga, de kötelessége is az érdekelt felek bármelyikének a bajt gyógyítani még pedig a nyavalya minőségéhez képest a patikát is szorosan alkalmazni.

Én a betegséget szemem előtt tartva, e becses lapok hasábjain keresem és hiszem hogy fel is lelem az orvosságot.

Nem valami anarchista intézmény, vagy a nihilismus akna munkáinak napvilágtól vakuló s a rend őreinek szemét kerülő titkos tervekről van itt szó, sőt ellenkezőleg. A mire illetők figyelmét felhívni akarom, nem az éden tiltott gyümölcse, de paedagogiai modern alma, melynek meg nem izleléseért a Pestalozzik, Russeauk, Disterwégek, Sturmok, Neánderek s más tisztességes nevek birtokosai által alapított Édenből kiűzetünk és pedig méltán.

De a fő ok, melyet gyógyszerem mellett felhozok az, hogy bár Ciceró vagy Demosthenes eloquentiájával rendelkezem is, a „Mátyus vidéki ev. ref. tanító-egylet” közgyűlésén mind hasztalan volna, mert jól lehet meginditanám a hallgatókat — de hogyan, ha ilyenek ott nem léteznek. Vagy más szóval: az egylet ugyan névleg existál, de szellemileg már szép idő óta bujósdit játszik a világgal; s úgy el bujt, hogy a Bátor-Keszin tartott közgyűlésen is alig lehetett ráatalálni.

Igen! Folyó hó 13-án délelőtt 11 órakor nagy vásári zaj közepette volt a gyűlés megtartva. De korán se méltóztassanak ám azt himni, hogy a népnevelő urak sokasága idézte volna elő eme vásári zajt. Óh nem! Tudják ők az ilendőséget.

Hisz naponkint dictáltatják:

. okos légy
Semmi lármát sehol ne tégy.

Főtiszt. Esperes urunk is, daczára a nem éppen enyelgve suttogó novemberi szellőnek — megjelent a gyűlés kezdete előtt pár percczel. S éppen ez volt szerencsénk, mert különben a hét alvó angyalt mutattuk volna be a bá-

muló világnak élő képben, de nem Munkácsy festménye után.

Hanem, hogy a főtiszteletű ur megbánta oda jövetelét az kétséget sem szenved . . . Szerencse, hogy nt. Kovács Géza helyi lelkész úrnál a népnevelésügy iránti szeretetéből kapott kellemetlen csalódását egy két ebéd feletti kvaterkával leönthette.

Tószot volt-e, nem tudom! Zicher! A traktus érdekes feje a gyűlésen szerzett tapasztalatból kiindulva bizonyosan a tanító urak egyletükkel szemben tanusított lángoló lelkesedésnek számtalanszor fokozódását óhajtotta az Istentől, mert hisz az mindenható.

De szó ami szó, van is lelkesedés! Éppen a lelkesültség szent tüze indított arra, hogy Boreus fagyos szelével daczolva, megjelentünk, még pedig heten.

„Heten voltunk uraim, — heten!“

* * *

1865. április havában alakult a mátyus vidéki tanítóegylet, 16 részint anya, részint filiális egyház tanítókara alakult egyletté, melynek célja ugyan szép, de mely úgy látszik, csak cél eszme, ideális fogalom marad, megtestesülés nélkül . . . Jelenleg 23 fő- és al-, illetve segédtanító tagja van, eme számot a bátorkeszi közgyűlésen 7 szem ember képviselte. Ha a mai kor rendkívüliségre csodákban nyilvánuló históriákra igényt nem tart, nagyon méltányosan jár el az egylettel szemben. De igenis megvárja a sensációt képekben és cselekményekben. Mi egyleti tagok az utóbbiban igazán remekeltünk; a menyinyiben a gyűlést nemcsak hogy megnyitottuk, de be is fejeztük. Óriási önerőmegfeszítéssel járt ám ez! Öt hat tárgy került a megvitatás szőnyegére. Tehát majdnem minden tagra egy. (Dr. Beke tagtárs homlokáról diónyi izzadság cseppek hullottak azon gondolattól, hogy jegyző nem létében neki kell e hivatalt átvenni.)

Elintéztük először is az egyh. m gyűlésre küldendő tanítóképviselő napidija ügyében felhozott elnöki kérdést. Azaz, hogy ne legyünk önzők! Főt. esperes ur és nt. Kovács Géza lelkész ur voltak eme mátyusvidéki csomó Nagy Sándorai. Azután az új közokt. ügyi ministerhez küldendő gratuláció ügyében határozotunk. Ha főt. esperes ur jelen nincs, az elnöki tisztében oly buzgó Antal Dániel ur által kinevezett, egyleti tagokból szervezett triumviratus lóhalálában rohant volna a távirda állomáshoz sürgönyözni s ezóta már egy ezen alkalomra meghirdetett rendkívüli közgyűlésen személyesen köszönte volna meg gr. Csáky Albin önmagyméltósága a mátyusvidéki ref. tanító-egylet gratulációját.

De hát főt. esperes ur oly méltánytalanul járt el velünk szemben, hogy felvilágosított abbéli tévedésünkből, miszerint a közokt. ügyi minister és egyletünk kissé távol állnak egymástól arra nézve, hogy az ily bizalmas módoni közeledésből etiquette ellenesség vagy ezzel családi viszonyban levő specialitás lába ki ne lógjon.

A holtak emléke feledés tengerébe merül: nálunk is így volt.

(Vége köv.)

A „PROTESTÁNS KÖZLÖNY“ TÁRCZÁJA.

Közönséges egyházi beszédvázlat.

Alapige: Máté V. 31. 32.

Idvezítőnk a férfi és a nő közötti viszonyt teszi vizsgálódása tárgyává, s e viszonyt úgy tekint, mint erkölcsi alapot, melyet megingatni igazi ok nélkül soha sem szabad s melyen áll és nyugszik a családi, sőt társadalmi és emberi boldogságnak egész alkotmánya.

Általában mindenütt és mindenben nagyon meglátszik, hogy Urunk a Krisztus az erkölcsi világról mily magas fogalommal birt, meglátszik pedig ez azon elvekből és nézetekből, melyeket az erkölcsi világról tanítványai s követői elébe tárt, s melyek az evangyeliom lapjain minden szóból, minden betüből felénk sugároznak.

Különösen magasztosak azon fogalmak, melyeket az emberről és a családi életről előterjesztett.

Azon boldog és magasztos lelkek, kik a Krisztus hegyi predikációját hallgatták és azt töredékesen írásba foglalták, nem valának azon helyzetben, hogy az idvezítő szellemének szárnyalásait nyomról-nyomra kisérjék s tanításait egész terjedelmökben az utókornak átadják, ugyszólván csak alapelvek azok, melyeket azokból bírunk, de e töredékekben is átragyog a mester isteni szelleme, átfénylik a tiszta erkölcsiség szennyet nem kapható gyémántja, miként egy mesteri épületnek egyes darabjai is elárulják a nagy arányokat, melyeket az építőmester lángelméje egy művészi egészszé domborított.

A felolvasatott versekben a férfi és nő közötti viszonyt s e viszonynak benső természetét tünteti fel idvezítő urunk úgy, a mint e viszonyról a régi gondolkodtak s úgy amint nekünk az evangyeliomban feltűnt új világ gyermekeinek gondolkodnunk kell. Vizsgáljuk meg jelen szent alkalommal röviden ezeket.

1. Megmondott régen ez is: valaki elbo-

csátja az ő feleségét, adjon annak elválásról szóló bizonyságlevelet. Ezen szavakban rámutat édes mesterünk azon rideg viszonyra, mely régen, a messze hajdanban a férfi és a nő, az apa és anya között fenállott s mely szerint a férfi ellenében alig valának a nőnek valami jogai. A törvény és a társadalmi fogalmak korlátlan hatalmat biztosítottak a családfőnek, a nőt pedig védelem nélkül hagyták úgy, hogy a nő csak kiváló lelki és testi tulajdonai, szépsége és női erényei által tarthatta színvonalon magát, szellemének fölénye s ebből folyó kedvessége nélkül könnyen martalékaul eshetett a férfi világ durva szeszélyeinek, korlátlan hatalmának.

Ilyetén félszeg fogalmak mellett el lehet képzelni, hogy a családi élet mennyire nélkülözte az erkölcsi szilárd alapot; ezen ferde fogalmak a családi boldogságnak legszentebb ol-tárát: a szeretet rombolták össze, mert hogyan lett volna képes szeretve boldogítani és boldogítva szeretni az a nő, aki csak a férj önkényétől és szeszélyétől függött és aki minden perc-ben megkaphatta az elválásról szóló bizonyság-levelet.

Szegény vak népe a hajdankornak meg nem fogható, nem tudta és nem látta, hogy az erkölcsi világrend az egyes családokon nyugszik s ha a családi élet nem tiszta és nem boldog, nem lehet tiszta és boldog az abból folyó polgári és társadalmi élet sem.

2. Én pedig azt mondom néktek, hogy: Valaki elbocsátja feleségét, paráznaság, azaz teljes hűtlenség okán kívül, paráznává teszi azt és valaki ok nélkül elbocsátott asszonyi állatot vésszen, paráznalkodik. E szavakban a családi életnek, mint az erkölcsi világ alapjának megtisztítását vette czélba Krisztus urunk.

Mintha mondta volna a hegyi predikációt hallgató sokaságnak, mintha mondta volna tanítványainak: a férfi és a nő közötti viszonyról, a családi életéről eddig uralkodott fogalmaknak ideje immár lejárt, illő, hogy az evangyeliom szellemében mindenképpen megújuljanak; illő, hogy megújuljon a családi élet is; szükséges, hogy a nő a családban és társadalomban visszanyerje Istentől adott szent jogát, méltóságát: szükséges végezetre, hogy a családi élet intézménye a durva önkény helyett egészen a törvény védelme alá helyeztessék.

Valaki ok nélkül bocsátja el feleségét, hangzik a komoly intelem, paráznává teszi azt; tehát a nőt, a feleséget ok nélkül elbocsátani, szélnek eresztetni nem szabad; ezt tiltja a törvény, tiltja az emberi méltóság, tiltja a szív és értelem parancsa, tiltja a házasság szentsége és tisztasága.

Sőt tovább megy isteni mesterünk s azt mondja, hogy a ki ok nélkül elbocsátott nőt vésszen paráznalkodik, tehát vétkezik a házi élet szentsége ellen. Idvezitünk a magasztos erkölcs-bíró, úgy veszi a dolgot, amint kell, ok nélkül rem szabad a nőt elkocsátani és nem szabad az ily nőt új házassági kötelékbe felvenni mindad-dig, míg ártatlanságát a törvény előtt fényesen be nem bizonyította.

Dicső reformatoraink is így gondolkodtak a házasságról, hogy az felbontható ugyan, de csak törvényes okok mellett és felbontható akkor, ha már a házasság erkölcsi alapja elenyé-szett, különben a férfi és a nő egyenlő védelem-ben részesül a törvény előtt.

Mi, a Krisztusban fel tetszett élet és vilá-gosság gyermekei úgy tekintjük mindenkor a a családi életet, mint a földi intézmények leg-szentebbikét, mint azon boldog szigeteket, me-lyekkel az élet tengerét csak azért látta el Iste-nünk, hogy azokon boldogságát minden ember feltalálja; vigyázzunk a házi élet szentségére és tisztaságára, hogy boldogságunk soha meg ne zavartassék. Amen.

H I R E K.

— **A gigei** halálozás által megürült ev. ref. egyház lelkészévé Kiss Endre szomogy-szentbenedeki lelkész választott meg. Gratulálunk!

— **Iskolai értesítők.** A munkácsi m. kir. állami algymnasium értesítője az 1888/89. tanévről. Igazgató: Frankovich Sándor. Az értesítőben „A nyelvtanítás eszképző tényezőiről a kezdőknél“ című értekezés van Schultz Antaltól. A gymnasiumban az igazgatóval együtt 6 tanár, tanuló pedig 100 volt az év végén. A révkomáromi szt. Benedekrendi 4 osztályu gymnasium értesítőjében „Az imádság és átok a görögöknél és rómaiak-nál,“ Abday Asztrik tanár által irt rövid közleményt találjuk. Tanárok száma 7, a tanulóké 139 volt. — A kaposvári m. kir. állami főgymnasium értesítője, melyben két értekezést is találunk, az első „A latin igazgatóság rendszere“ Pintér Endrétől, a másik „Classica phil. szemléltető eszközök“ czímmel Schrambach Gyulától. A tanári személyzet 16 tanárból állott. Tanulók száma 255. Az érettségi vizsgák eredménye a következő volt: Vizsgára ment 14; jeles eredménnyel letette 1, jól 4, egyszere-ri 8.

— **Lelkészképesítő vizsgák** a dunántúli ev. ref. egyházkerületben. A dunántúli ev. ref. egyházkerületben az I. és II. lelkészképesítő vizsgálatok Pápán folyó évi szeptember hó 2. (második) és következő napjain fognak megtartatni. A jelentkezés véghatárideje f. évi augusztus

31. délután 5 óra, mely időpontig a vizsgázók lecke-könyvei és bizonyítványai alulírotthoz beadandók s ugyanekkor fizetendő le a vizsga szabályzat 27. §-ában megállapított 10 forint vizsgadíj is. Az elnökség megbízásából. Pápa, 1889. aug. 9. Révész Kálmán, közigazgató.

— **A változás által üresedésbe jött** csöglei tanító-ság mult hó vagyis július hó 29-én tölthetett be. Jelen voltak a választáson n. t. Barthalos Mihály tanácsbíró és tekintetes Baráth Ferenc egyházmegyei gondnok, mint elnökök. — nt. Kis Gábor pápai és tisz. Komjáthy János adorjánházai lelkészek, ez utóbbi, mint jegyző. A gyülekezet részéről: Jakab Pál lelkész. Gondnokok és 15 presbyter. Pályázott 3 tanító: Fürdős Gyula borsosgyőri, Mórocz Géza kispirithi és Lajos Pál b. magyar-szentkirályi tanító. A választáson megjelent 12 presbyter közül Lajos Pálra szavazott 12, Mórocz Gézára 3 és így Lajos Pál b. m. sz. királyi tanító 9 szavazattal vagyis 9 szótöbbséggel megválasztott csöglei tanítónak.

— **A Károli-szobor-bizottság** július 15-én tartá gyűlését gönczön, a városház tanácstermében. br. Vay Béla ő méltóságának elnöklete alatt, nagyszámu, érdeklődő közönség jelenlétében. Feladata volt e bizottságnak: 1. Kiválasztani Göncz város közterei közül a szoborhoz legalkalmasabb helyet; és 2. Véleményt mondani a szobor tervezetere nézve. Göncz város közterei között egyet sem talált a bizottság olyat, mely a célnak teljesen megfelelő volna; hanem egy, mindenki által nagyon alkalmasnak ítélt emelkedett helyet jelölt ki, mely helyen 8—10 évvel ezelőtt még a vármegye háza állott s mely hely ma, a néhai dr. Hegyi István örökösének tulajdona; ebből a szükséges területet megpróbálja a bizottság, vagy a város által felajánlott szomszédos köztérrel való kicserélés, vagy vétel útján megszerezni, s csak ha ez nem sikerül: akkor néz más tér után. A benyújtott szobormintát, mely összesen 5 m. s 26 cm. magas, s szürke gránit-anyagból lenne és a szállítással együtt 1982 frtba kerülne: nem találta bizottság sem a nagy férfi emlékéhez, sem az állítató testület tekintélyéhez méltónak; azért megbízta a terv benyújtóját, hogy a szobor-bizottság legközelebb tartandó ülésére egy más, ennél impozánsabb s a 300 éves nagy halott emlékéhez illőbb szobormintát nyújtson be, megfelelő költségvetéssel. Az 5-26 cm. szobor állana, a benyújtott tervezet szerint, öt részből, u. m. a) szikla-alap, 1 méter magas, 129 cm. széles négyszögben; b) 1-ső emelvény, 23 cm. magas, 109¹/₂ cm. széles négyszögben; c) 2-ik emelvény, 79 cm. magas, 81 cm. széles négyszögben; d) 3-dik emelvény, 46 cm. magas 98 cm. széles négyszögben; e) 4-ik emelvény vagy tetőzet, 2,78 cm. magas, s alól 61 cm. négyszögben. A terv szerint a legfelső részen, a bizottság véleménye szerint pedig a harmadik emelvényben volna a nyitott „szent biblia.“ Füzy János, biz. jegyző

— **A pápa 1888. évi jövedelme.** Az olasz lapok az 1888. évi vatikáni bevételekről és kiadásokról a következő kimutatást közlik: Péterfillérek czimén befolyt 9.300.000 lakin. A pápa nagy birrtokából s a különböző

bel- és külföldi bankoknál deponált tőkékől jövedelem gyanánt befolyt 3.300.000 lira. A mi összesen 12.000.000 lírát tesz ki. Ehhez járult ugyanennyi készpénz, melyet a pápa jubileuma alkalmával kapott. Ez összegben nem foglaltatik az igen sok értékes ajándék. A vatikán kiadásai voltak a mult éven könyöradományokra 390.000 lira, nyugdíjakra és segélyekre 180.000 lira, kolostorok és templomok támogatására 1.300.000 lira, az alsó papság részére 190.000 lira, a propaganda fide-ra 300.000 lira, a diplomáciai testületre 300.000 lira, a különböző vatikáni hivatalokra s a közigazgatásra 1.100.000 lira, a paloták jó karban tartására 300.000 lira, szobrokra, új építményekre 250.000 lira, a bibornokok fizetésére 2.000.000 lira, papnöveldekre 1.200.000 lira, különböző más kiadásokra, így a jubileumi ünnepélyekre 800.000 lira. Így tehát a kiadások összesen 8.240.000 lírát tesznek ki.

— **Figyelmeztetés.** A nagy-körösi és dunamelléki ev. ref. tanítóképző intézetbe olyan ép testű növendékek vétetnek föl, kik a 15-ik évet már meghaladták s kiknek a magyar nyelv, számtan, földirat s a történelem ismeretében annyi jártasságnk van, a mennyit a gymnasium, réal- vagy polgári iskola 4 alsó osztályában meg lehet szerezni. A belépni kívánó növendék erről vagy iskolai bizonyítványt tartozik előmutatni, vagy fölvételi vizsgálatnak kell magát alávetnie: egyszersmind igazolni szülői beleegyezését, továbbá orvosi bizonyítvánnyal testi épségét és beoltott voltát végre keresztlevéllel életkorát is. A tanév kezdete 1889. szeptember 1—2 napjain történnek. A tápintézet szintén szeptember 1-én nyílik meg, melybe a tanintézeti növendékek, mint jótéteményesek vétetnek föl, ebéd- és vacsoráért 4 frt 50 kr. ebédért 2 frt 75 kr. tápdij fizetése mellett: megjelgyezvén, hogy a szegénysorsu, jó magaviseletű, szorgalmas növendékek díjengedésben részesülnek. A tanfolyam négy éves. Kelt Nagy-Körösön, 1889. jul. 28. — Az igazgatóság.

— **Érettségi vizsgálatok** eredménye a dunamelléki főgymnasiumokban. Budapesten írásbeli vizsgálatra bocsáttatott 31, szóbelire 26, kik közül jeles osztályzatot nyert 1, jót 6, elégségest 14 tanuló. Visszavettett az írásbelin 5, a szóbelin két hónapra 4, egy évre 1. — Halason írásbeli vizsgálatra szintén 31 tanuló bocsáttatott, szóbelire 24, kik közül jelesen 1, jól 4, elégséges eredménnyel 11-en tették le az érettségit. Elbukott tehát az írásbelin 7, a szóbelin két hónapra 7, egy évre 2. — Kecskeméten írásbelire 42, szóbelire 40 tanuló bocsáttatott, kik közül jól 5, elégségesen 27 állotta meg helyét. Elbukott az írásbelin 2, (ezek egyike végleg elutasított), a szóbelin két hónapra 6, egy évre 1. — Nagy-Körösön szóbelire állott 27, írásbelire 24 tanuló, kik jól 6, elégséges eredménnyel 16 vizsgázott. Elbukott az írásbelin 3, a szóbelin egy évre 2. Ezek szerint az egyházkerület 4 főgymnasiumában érettségire állott összesen 131, érettnék nyilvánított 91, (jelesen 2, jól 21, egyszerűen 68) és elbukott 40 tanuló. Nem valami fényes eredmény! P. E. I. J.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos: **Pereszlényi János.**
Lapkiadó: **Gaar Iván.**